УДК 502.3:71

М.О.Кульчицька
м. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Люди загинуть від невміння користуватися
силами природи і від незнання істинного світу.
Напис на піраміді Хеопса

Деструктивний характер розвитку нашої техногенно-споживацької цивілізації сколихнув наукову і громадську думку, як відомо, ще минулого століття. Відтоді напрацьовано багато міжнародних документів і їх концептуальних розробок на внутрішньодержавному рівні окремих країн. Водночас активно відбувається процес глобального наукового осмислення взаємовідносин Людина – Природа. Причому і закордонні, і українські дослідники в унісон говорять про типові для нашої та багатьох інших держав економічні, екологічні та соціальні ризики, що змушують задуматися над майбутньою долею людства і планети Земля.

Опис та осмислення наявних загальнопланетарних тенденцій призвів до накопичення великої кількості зафіксованої на папері інформації (що, враховуючи катастрофічний стан екосистеми лісів, є нечуваною розкішшю для сучасної людини!), яка, на жаль, мало застосовується на практиці шляхом проведення відповідних державних реформ. Наразі можна констатувати здебільшого обговорювально-споглядальну поведінку та зростаюче екстенсивно-руйнівне ставлення до довкілля – принаймні у нашій країні. Усе населення України відчуває брак зацікавлення держави у розвитку й застосуванні екологічно чистих новітніх технологій, про які люди довідуються хіба що як про фантастичні експерименти розвинутих країн, бо, власне, їхнє використання, скажімо, геліосистем чи вітряків, досить дороге і не заохочується урядовими програмами чи системними інвестиціями.

Розуміння неминучості всесвітньої катастрофи змушує брати до уваги ту реальну можливість, яка може стати рушійною силою для змін на державному

та економічному рівнях. Йдеться про екологізацію свідомості людей та у зв'язку з цим переорієнтацію освітньо-виховних настанов, без яких цей процес видається абсурдним. Тож і тут спостерігаємо замкнене коло: питання екологічної кризи часто розглядають окремо від проблематики морально-етичного плану. Хоч у багатьох авторів закцентовано, що ставлення людського суспільства до природи безпосередньо пов'язане із духовною кризою людської особистості [2, с. 367]. Як можна змінити ставлення людини до природи, довкілля, якщо вона не готова усвідомити можливі наслідки своїх вчинків для себе та своїх нащадків? Система покарань, обмежень та чіткої регламентації різних форм із природою може бути дієвою лише на початковому етапі привчання до біосферної, екологічної етики. Запропоновані освітні заходи (насаджування дерев, прибирання території і т.д.) покликані формувати бережливе ставлення до природи з наймолодшого віку. Однак і такі кроки мають більше настановчо-регулятивний зміст. Під них необхідно підводити онтологічно-аксіологічне національно значуще підґрунтя, яке б дало можливість оновити онтологічні цінності людської особистості: розуміння її як складової частини природного середовища, залежної від нього на етнічному, культурному, традиційному, мовному рівнях.

Наступною проблемою екологізації свідомості населення є відірваність багатьох людей від самої природи, фрагментарність їхнього спілкування з нею і втрата відчуття органічної єдності з нею, навіть на рівні біологічної зумовленості фізіології тіла та організму. Урбанізація, щоденна зайнятість, перебування переважно у закритих приміщеннях, відсутність елементарних, органічно сформованих знань із етики живого, бажання перебувати в обмеженій зоні ізольованого комфорту зумовлюють байдужливе ставлення до природного довкілля. Із біологічно підпорядкованого природі та її законам живого створіння людина перетворюється на, так би мовити, соціозомбі, який відчуває мінімальну відповідальність за довкілля, бо, по суті, із природою він лише наче паралельно співіснує, а не живе в ній.

Окремий аспект зазначеної проблеми, неодноразово заявлений у нормативно-правових актах України та світу і дуже важливий з точки зору традиційних ціннісних пріоритетів українського суспільства, – втрата життєдайної, життєво визначальної ролі жінки у сучасному соціумі, а отже, як наслідок, руйнування усталених морально-етичних засад функціонування сім'ї та родини. Тобто те, що донедавна родина могла зробити для розвитку екосвідомості в кожній особистості, часто обмежується тим самим споживацько-вседозволено-відпочинковим вихованням або й узагалі цілковитою його відсутністю.

Ключ до відновлення гармонії людини з природою та виходу із ситуації екологічного мегаризику можна віднайти у відновленні рівноваги в самій людині, у глибині людської особистості, її унікальному мікрокосмі [3, с. 99]. Тут доречними можуть бути нові, для декого майже фантастичні, ідеї, що їх запропоновано у синергетичній [1] та енергоінформаційній педагогіці [5]. Людей потрібно наполегливо готувати до усвідомлення і розвитку природно закладених у них надреальних здібностей і можливостей, проте ці теорії та концептуальні гіпотези часто інтерпретують як ненаукові. Адже коли в житті відкритих до природовідчуття людей постає питання про сенс життя і своє місце у Всесвіті, такі нетрадиційно-езотеричні погляди стають світоглядним орієнтиром до здобуття втраченої внутрішньої рівноваги та усвідомлення певних універсальних законів всепланетарної, космічної ментально-моральної взаємодії. Тому такі праці, на мою думку, могли б стати дороговказами для зміни, як виявляється, дещо обмеженого традиційного наукового бачення світу живої та неживої природи та спонукати до реформування сучасної наукової парадигми. Вони суголосні, зокрема, і частоцитованим ідеям В. Вернадського про ноосферу як духовно-інформаційно-енергетичне утворення, і постулатам етики благоговіння перед життям А. Швайцера, і духовній практиці численних релігій.

Оскільки концепція сталого розвитку (хоча поняття "сталий" і "розвиток" звучать як оксиморон і взаємовиключають одне одного як алогізм) спрямована

на вирішення глобальних екологічних та соціокультурних проблем у контексті загальної кризи людської цивілізації, то вона полягає в необхідності застосування радикальних підходів, відмови від традиційних уявлень, переорієнтації стереотипних поглядів щодо вирішення нагальних проблем людства. Це, у свою чергу, ставить такі ж суспільно перспективні вимоги і щодо роботи над екологізацією людської свідомості, оскільки саме така свідомість є засадничим критерієм якісної можливості подальшого цивілізаційного поступу людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вознюк О. Педагогическая синергетика: монография. – Житомир: Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2012. – 708 с.
2. Гор А. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух. – К.: Інтелсфера, 2001. – 404 с.
3. Ліщинська-Мілян О.І. Прикладна етика : навч. посібник. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – 236 с.
4. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталий розвиток суспільства: роль освіти. Путівник / За ред. В.Підліснюк – К.: Видавництво СПД «Ковальчук», 2005. – 88 с.
5. Подласый И.П. Энергоинформационная педагогика. – Москва: Датасквер, 2010. – 424 с.
6. Яковенко С. Принцип відповідальності як еко-етичний імператив сталого розвитку // Наука. Релігія. Суспільство. – 2010. – № 4. – С. 102-106.